
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

לשון תקופת הביניים - 25207

תאריך עדכון אחרון 06-11-2016

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: הלשון העברית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2017

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר דורון יעקב

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: dormirit@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

נעסוק בענייני לשון נבחרים מן העברית של תקופת הביניים. נלמד על הסוגות השונות של היצירה העברית בתקופה זו, ונדגים מחידושי הלשון שלה. נדון בטיב החידושים שנתחדשו בתקופה זו במורפולוגיה, באוצר המילים, בתחביר ובסמנטיקה. במהלך השיעורים ניחשף לטקסטים ממקורות שונים: ספרות הגאונים, הספרות הקראית, לשון חיבורי ההלכה, לשון הפרשנות ולשון הפיוט. נכיר גם את ספרות חכמת הלשון שהתפתחה בתקופה הזאת.

מטרות הקורס:

להכיר לתלמידים את היצירה העברית הענפה של תקופת הביניים לכל סוגותיה. לדון בתפקידה של עברית ימה"ב בהתפתחות העברית לדורותיה. להנגיש לתלמידים את החיבורים שנכתבו בימי הביניים ואת ספרות המחקר בתחום לשונה. לעסוק בשאלות מתודולוגיות של מחקר לשון ימי הביניים.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לפצח את הקודים הלשוניים של ספרות ימי הביניים.
להבחין בין הסוגות השונות על פי לשון.
לזהות את מעצביה של לשון היצירות בתקופה זו.
להשתמש במאגרים המקוונים העומדים לרשות החוקרים.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה, דיון וקריאת טקסטים

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

מבוא על תקופת הביניים בלשון
העברית בחיבורים מקוריים לעומת העברית בתרגומים
תרומת התרגומים לפיתוח העברית
העברית על רקע לשונות היהודים באזורים שונים
המינוח המדעי
לשון הגאונים
לשון הפיוט הקדום
לשון שירת ספרד
לשון הקראים
העברית המשוערבת
לשוננו של רש"י

חומר חובה לקריאה:

עמודים נבחרים מתוך:

י' אבינרי, היכל רש"י, א-ב, ירושלים תש"מ-תשמ"ה

ש' אברמסון, עניינות בספרות הגאונים, ירושלים תשל"ד

ש' אשכנזי, "הרמב"ם כמתרגם מלשון התלמוד ללשון המשנה" לשוננו לעם קנח (תשכ"ה), עמ' 174-139

צ' בצר, שפתי צבי - אסופת מאמרים, ירושלים תשע"א

י' ברויאר, "התרגום מארמית לעברית בספר "הלכות ראו": בעיות נוסח, שיטות תרגום ודרכי פירוש", תרביץ פג (תשע"ה), עמ' 555-531

א' גולדנברג, "דוחק השיר בתורת הלשון העברית בימי הביניים", מחקרי לשון מוגשים לזאב בן-חיים בהגיעו לשיבה, ירושלים, 142-117

א' גולדנברג, "העברית הקדומה והעברית שלנו ומה שביניהן", לשוננו לעם ל"ב, ו (תשמ"א), עמ' 166-155

E. Goldenberg, 'Hebrew Language, Medieval', *Encyclopedia Judaica*, vol 16, Jerusalem 1972, cls. 1607-1642

מ' גושן-גוטשטיין, תחבירה ומילונה של הלשון העברית שבתחום השפעתה של הערבית, ירושלים תשס"ו

ג' גלוסקין, "דרכי יצירת מונחים בלשון המדעית של ימי הביניים", חלקת לשון 41 (תש"ע), עמ' 176-183

ח' גמליאל, "לשונו של ר' אברהם בר חייא", לשוננו ס (תשנ"ז), עמ' 295-277

ח' גמליאל, "עצמאותו של רש"י בתחום המילון", לשוננו עג (תשע"א), עמ' 447-437

ח' גמליאל, רש"י כפרשן וכבלשן: תפיסות תחביריות בפירוש רש"י לתורה, ירושלים תש"ע

י"א זיידמן, "עיונים בלשון", 1: "על לשונו העברית של הרמב"ם", לשוננו לעם נז (תשט"ו), עמ' 10-3

י' טברסקי, מבוא למשנה תורה לרמב"ם, ירושלים תשנ"א, פרק ה, "לשון וסגנון", עמ' 266-241

ד' טנא, "תקופת הביניים בדברי ימיה של ידיעת הלשון העברית", מחקרים במדעי היהדות (בעריכת מ' בר-אשר), ירושלים תשמ"ו, עמ' 239-226

י' יהלום, שפת השיר של הפיוט הארץ ישראלי הקדום, ירושלים תשמ"ה

י' ייבין, "אופייה של לשון הפיוט", מחקרים בלשון העברית ובלשונות היהודים מוגשים ללשון היהודים (בעריכת מ' בר-אשר), ירושלים תשנ"ו, עמ' 118-105

א' ממן, "העברית של הקראים", לשוננו לעם מ-מא (תשנ"א), עמ' 59-53

A. Sáenz-Badillos, "Medieval Hebrew", in: *Encyclopedia of Hebrew Language and Linguistics*, Edited by: Geoffrey Khan (online)

צ' עוקשי, "משנה הוראה בשירת שמואל הנגיד", בתוך: שערי לשון בעריכת אהרן ממן, שמואל פסברג, יוחנן ברויאר, א (תשס"ח), עמ' 344-329

גב"ע צרפתי, מונחי המתמטיקה בספרות המדעית העברית של ימי הביניים, ירושלים תשכ"ט

י' קלצקין, אוצר המונחים הפילוסופיים, ניו-יארק תשכ"ח

ח' רבין, "זמנים ודרכים בפועל שבלשון 'ספר חסידים'", בתוך: חקרי לשון (בעריכת מ' בר-אשר וב' דן), ירושלים תשנ"ט, עמ' 358-349

ח' רבין, "לשונו של רש"י", בתוך: חקרי לשון (בעריכת מ' בר-אשר וב' דן), ירושלים תשנ"ט, עמ' 348-339

ח' רבין, "ר' אברהם בר חייא ותחיית לשוננו בימי הביניים", בתוך: חקרי לשון (בעריכת מ' בר-אשר וב' דן), ירושלים תשנ"ט, עמ' 323-309

מ"צ קדרי, מירושת לשון ימי הביניים, רמת-גן ותל אביב תשכ"ח
ש' קוגוט, המשפט המורכב ב'ספר חסידים', (חיבור דוקטור) ירושלים תשל"ו
י' רצהבי, "בשולי המילונאות העברית", מחקרים בלשון העברית ובלשונות היהודים מוגשים לשלמה
מורג (בעריכת מ' בר-אשר), ירושלים תשנ"ו, עמ' 207-222
י' רצהבי, "השפעות ערביות בספרות תקופת ספרד", שנתון בר אילן, ו (תשכ"ח), עמ' 314-338
י' רצהבי, "עיוני לשון בספרות ימי הביניים" ספר אברהם אבן-שושן, ירושלים תשמ"ה, עמ' 267-288
א' שוה, "מה חידש רש"י בלשון?", העברית סב (תשע"ד), עמ' 67-77

חומר לקריאה נוספת:

ש' אברמסון, "מקור ללשון אחד של הרמב"ם", לשוננו לעם קפח-קפט (תשכ"ח), עמ' 188-189
ש' אסף, תקופת הגאונים וספרותה, ירושלים תשל"ז
ש' אסף, תשובות הגאונים מן הגניזה, א, ירושלים תרפ"ט; ב, ירושלים תש"ב
י' ברודי, צוהר לספרות הגאונים, ירושלים תשנ"ח
י' ברודי, תשובות רב נטרונאי בר הילאי גאון, ירושלים תשנ"ד
מ' ברויאר, "לשון הזהב של רש"י", בתוך: פרקי בראשית, א, אלון שבות תשנ"ט, עמ' 20-47
א' גולדנברג, "עיונים באגרון לרב סעדיה גאון", לשוננו לז (תשל"ג), עמ' 275-290, 117-136; לח, עמ' 78-90
ל' גינצבורג, גנזי שכטר, ב', כתבי הגאונים מן הגניזה, ניו יורק תרפ"ט
מ' גיל, במלכות ישמעאל בתקופת הגאונים, א-ד, תל אביב תשנ"ז
ב"מ לוי, אוצר הגאונים, חיפה וירושלים, תרפ"ח-תש"ג
ב"מ לוי, גנזי קדם, א-ו, תרפ"ב-תש"ד
א' ממן, העברית של טוביה בן משה הקראי, הפועל: תצורה שימוש ומילון עפ"י עשרה פרקים מן
"אלכתאב אלמחתוי" ל' אלבציר (עבודת גמר למ"א), ירושלים 1979
א' ממן, "הקראים ולשון חז"ל: נוסח המובאות ושימוש הלשון", לשוננו התשנ"א, עמ' 221-268
מ"צ קדרי, תחביר וסמאנטיקה בעברית שלאחר המקרא, א-ב, ירושלים תשנ"א-תשנ"ה
ח' רבין, "תולדות תרגום ספר הקאנון לעברית", בתוך: חקרי לשון (בעריכת מ' בר-אשר וב' דן),
ירושלים תשנ"ט, עמ' 324-338
-C. Rabin, *The Development of the Syntax of Post-Biblical Hebrew*, Brill, Leiden
Boston-Koeln 2000

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי:

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 100 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: